

Partitiivin ja nominatiivin vaihtelu kahdessa suomen kielen lausekonstruktiossa: yleisistä olosuhteista subjektiiiviseen tuntemukseen ja maailman representaatiosta modaalisuuteen

Tarkastelen esitelmässäni rakennetyyppiä *olla* + AP + *että*-lause/infinitiivirakenne, jota edustavat lauseet *on tosi hauskaa, että Tartossa on taas lypsykonferenssi* ja *olisipa kiva lähteä Tarttoon*. Kutsun rakennetta *on hauskaa* -rakenteeksi. Lisäksi tarkastelen tilalausekonstruktiota, jolla ilmaistaan nimensä mukaisesti vallitsevaa tilaa, esim. *Etelä-Espanjassa on kuuma/kuumaa*. Keskityn partitiivin ja nominatiivin keskinäiseen työnjakoon.

On hauskaa -rakenteen on usein katsottu edustavan predikatiivilauseetta, jossa *että*-lause tai infinitiivirakenne toimii subjektina (esim. Penttilä 1957: § 414; myös ISK 2004: § 1583). Luonnehtivan predikatiivilauseen predikatiivi-AP:n nominatiivi-partitiivi-vaihtelun katsotaan yleisesti liittyvän subjektiolion jaollisuuteen. Jos *että*-lause ja infinitiivirakennetta pidetään konstruktiossa subjektifunktiona, se on subjektin erityistapaus, sillä AP voi olla niin *että*-lauseen kuin infinitiivirakenteenkin yhteydessä sekä nominatiivissa että partitiivissa. Sijanvaihtelun syy on muu kuin jaollisuus.

AP on toisinaan nominatiivissa, toisinaan partitiivissa myös ns. tilalausekonstruktiossa: *Etelä-Espanjassa on kuuma/kuuma+a*. Lauseet eroavat toisistaan merkitykseltään: nominatiivilla ilmaistaan ns. tuntemustila, kun taas partitiivilla ilmaistaan ns. olosuhdetila (ks. olosuhteista myös ISK 2004: § 900–901). Olosuhdetilalauseessa tila esitetään esimerkiksi yleisenä sää- tai ilmasto-olosuhteena, josta puhujalla itsellään ei ole välttämättä kokemusta. Tuntemustilalauseen näkökulma taas on tilan kokijassa, joka on usein (muttei aina) puhuja, ja niin ollen tuntemustila on luonteeltaan subjektiiivinen. Tilalauseessa kokija ilmaistaan toisinaan eksplisiittisesti adessiivi- (ja tuntemustilan yhteydessä myös genetiivimuotoisella) NP:llä, ja kun kyse on tuntemustilasta, tilanilmaus on välttämättä nominatiivissa (*minulla/minun on/ei ole kuuma*) (ks. myös ISK 2004: § 895, 906, jossa adessiivillinen lause kuvataan omistuslauseeksi, ja Hakulinen & Karlson 1979: 301, jossa genetiivillinen lause kuvataan kokijalauseeksi).

Tilalauseen tilanilmauksen nominatiivimuotoisuus korostaa siis kokijan subjektiiivista näkökulmaa, kun taas sen partitiivimuotoisuus viittaa siihen, että tila tuodaan diskurssiin yleisenä, objektiivisesti tarkasteltuna olosuhteena. Jotain samaa voi nähdä *on hauskaa* -rakenteenkin sijanvaihtelussa. Tilanne on kuitenkin erilainen siinä mielessä, että *on hauskaa* -rakenteen merkitys vaikuttaa vielä selvemmin kaksijakoiselta. Infinitiivirakenteinen variantti on toisinaan lähellä modaalista rakennetta: *minun on vaikea sanoa mitään* ≈ 'en pysty sanomaan mitään' / *kyllähän sinun on helppo rakastaa itseäsi* ≈ 'olosuhteet mahdollistavat sinulle rakkauden tuntemisen itseäsi kohtaan'. Tendenssi tuntuu olevan, että tässä tyyppissä AP on nominatiivissa (joskaan ei aina). Se sopii kuvaan, sillä modaalisuudella on yhteys subjektiiiviseen tuntemukseen, jota nominatiivimuotoinen AP ilmaisee tilalaiserakenteessa (*saunassa on kuuma / minulla on kylmä*). Jos lauseet *minun on vaikea sanoa mitään* ja *kyllähän sinun on helppo rakastaa itseäsi* kuvataan modaalimerkityksisiksi, ne pitää analysoida representatiiviselta merkitykseltään transitiivilauseiksi, jotka ovat modaalisisessä kehityksessä. Modaalisesta näkökulmasta ne edustavat niin ollen nesessiivi- tai modaalilausekonstruktiota. Voi kuitenkin miettiä, kuinka paljon modaalisuuden käsitettä kannattaa venyttää.

Myös *että*-lauseellisessa *on hauskaa* -rakenteessa AP:n sija vaihtelee, mutta vaihtelua ei voi selittää samoin kuin edellä, sillä *että*-lauseellinen variantti ei yhdisty merkitykseltään modaalisuuteen. Modaalista merkitystä ei voi nähdä myöskään kaikissa infinitiivirakenteisissa tapauksissa (esim. *olisipa kiva lähteä Tarttoon*). Sijanvaihtelua onkin tässä yhteydessä vaikeampi selittää; se lienee ainakin osin

leksikaalislähtöistä. Myös tähän nominatiivi–partitiivi-vaihteluun vaikuttaa kuitenkin osaltaan liittyvän luonnehdinnan kokijanäkökulmaisuus.

Lähteet:

Hakulinen, Auli – Karlsson, Fred 1979. *Nykysuomen lauseoppia*. Helsinki: SKS.

ISK 2004 = Hakulinen, Auli Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja Riitta – Alho, Irja 2004. *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: SKS.

Penttilä, Aarni 1957. *Suomen kielioppi*. Helsinki: WSOY.